

ör/ $x \sin y dx + (x^2+1) \cos y dy = 0$ diferansiyel denkleminin $y(1) = \frac{\pi}{2}$ başlangıç şartına uygun çözümünü bulunuz.

$$\frac{x \sin y dx}{(x^2+1) \sin y} + \frac{(x^2+1) \cos y dy}{(x^2+1) \sin y} = 0 \quad (\sin y \neq 0)$$

$$\frac{1}{2} \int \frac{2x}{x^2+1} dx + \int \frac{\cos y}{\sin y} dy = 0$$

$$\frac{1}{2} \ln(x^2+1) + \ln|\sin y| = \ln c$$
$$\boxed{\sqrt{x^2+1} \cdot \sin y = c} \quad \text{G.C.}$$

$$\left. \begin{array}{l} x=1 \\ y=\frac{\pi}{2} \end{array} \right\} \Rightarrow \sqrt{1+1} \cdot \sin \frac{\pi}{2} = c$$
$$\sqrt{2} = c$$

$$\Rightarrow \sqrt{x^2+1} \cdot \sin y = \sqrt{2} \Rightarrow \boxed{(\sin y)^2 = \frac{2}{x^2+1}}$$

özel çözüm

ör/ $(1+2e^{\frac{x}{y}}) dx + 2e^{\frac{x}{y}} (1-\frac{x}{y}) dy = 0$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$\frac{dx}{dy} = g\left(\frac{x}{y}\right)$ gibi düşünülürse böyle bir durumda $\frac{x}{y} = u \Rightarrow x = u \cdot y \Rightarrow dx = u dy + y du$

$$(1+2e^{\frac{x}{y}}) dx = 2e^{\frac{x}{y}} \left(\frac{x}{y} - 1\right) dy \Rightarrow \frac{dx}{dy} = \frac{2e^{\frac{x}{y}} \left(\frac{x}{y} - 1\right)}{1+2e^{\frac{x}{y}}} = g\left(\frac{x}{y}\right)$$

$$\frac{x}{y} = u \Rightarrow x = u \cdot y \Rightarrow dx = u dy + y du \Rightarrow (1+2e^u)(u dy + y du) + 2e^u(1-u) dy = 0$$

$$(1+2e^u)(u dy + y du) + 2e^u(1-u) dy = 0$$

$$\Rightarrow (u + \cancel{2ye^u} - \cancel{2ue^u} + 2e^u) dy + y(1+2e^u) du = 0$$

$$\frac{(u+2e^u) dy}{y \cdot (u+2e^u)} + \frac{y(1+2e^u) du}{y \cdot (u+2e^u)} = 0$$

$$\int \frac{dy}{y} + \int \frac{1+2e^u}{u+2e^u} du = \int 0$$

$$\ln|y| + \ln(u+2e^u) = \ln c$$

$$y \cdot (u+2e^u) = c$$

(y ≠ 0)

$$y \cdot \left(\frac{x}{y} + 2e^{\frac{x}{y}} \right) = c$$

$$\boxed{x + 2ye^{\frac{x}{y}} = c} \quad \text{G.C.}$$

3°) Değişkenlerine Ayrılabilir Hale Getirilebilen Denklemler

1. $\frac{dy}{dx} = f(ax+by+c)$ formundaki denklemlerdir.

Burada $ax+by+c$ ifadesi x ve y 'ye göre lineardir. Denklem $ax+by+c=u$ dönüşümü yapılarak çözülür.

$$ax+by+c=u \Rightarrow a dx + b dy = du \rightarrow dy = \frac{du - a dx}{b}$$
$$a + b \frac{dy}{dx} = \frac{du}{dx} \Rightarrow \frac{dy}{dx} = \left(\frac{du}{dx} - a \right) \cdot \frac{1}{b}$$

Ör $\frac{dy}{dx} = \tan^2(x+y)$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$$x+y=u \Rightarrow dx+dy=du \Rightarrow dy=du-dx$$

$$1+y' = u' \Rightarrow y' = u' - 1$$

$$\Rightarrow u' - 1 = \tan^2 u \Rightarrow u' = 1 + \tan^2 u \Rightarrow \frac{du}{dx} = 1 + \tan^2 u \Rightarrow \int \frac{du}{1 + \tan^2 u} = \int dx$$

$$\Rightarrow \int \frac{du}{\sec^2 u} = \int dx \Rightarrow \int \cos^2 u \, du = \int dx \Rightarrow \int \frac{1 + \cos 2u}{2} \, du = \int dx$$
$$\frac{u}{2} + \frac{1}{4} \sin 2u = x + C$$

$$\frac{u}{2} + \frac{1}{4} \sin 2u = x + C \Rightarrow$$

$$\frac{x+y}{2} + \frac{1}{4} \sin 2(x+y) = x + C$$

G.C.

~~ör~~ $\frac{dy}{dx} = (4x+y-2)^2$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$$4x+y-2=u \Rightarrow 4dx+dy=du \Rightarrow dy=du-4dx$$

$$4+y'=u' \Rightarrow y'=u'-4$$

$$u'-4=u^2 \Rightarrow \frac{du}{dx} = u^2+4 \Rightarrow \int \frac{du}{u^2+4} = \int dx \Rightarrow \frac{1}{2} \arctan \frac{u}{2} = x + C$$

$$\frac{1}{2} \arctan \left(\frac{4x+y-2}{2} \right) = x + C$$

$$\arctan \left(\frac{4x+y-2}{2} \right) = 2x + 2C$$

$$\frac{4x+y-2}{2} = \tan[2(x+C)] \Rightarrow y = 2 - 4x + 2 \tan[2(x+C)]$$

2. $a_1x+b_1y+c_1$ ve $a_2x+b_2y+c_2$ ifadeleri x ve y ye göre lineer ifadeler olmak üzere

$$(a_1x+b_1y+c_1) dx + (a_2x+b_2y+c_2) dy = 0$$

diferansiyel denkleminde a_1x+b_1y ile a_2x+b_2y birbirleriyle lineer bağımlı ise denklem değişkenlerine ayrılabilir hale getirilebilen denklemdir. Baska deyişle;

$$\begin{vmatrix} a_1 & b_1 \\ a_2 & b_2 \end{vmatrix} = 0 \text{ ise denklem } \underline{\text{değişkenlerine ayrılabilir hale getirilebilen denklemdir.}}$$

Böyle durumda $a_2x+b_2y = \lambda(a_1x+b_1y)$ şeklinde olacağından $a_1x+b_1y = u$ dönüşümü yapılarak denklem çözülür.

^{ör} $(x+y+1) dx + (2x+2y+1) dy = 0$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$$(x+y+1) dx + [2(x+y)+1] dy = 0$$

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 \\ 2 & 2 \end{vmatrix} = 0$$

$$x+y=u \Rightarrow dx+dy=du \Rightarrow dy=du-dx$$

$$(u+1) dx + (2u+1)(du-dx) = 0 \Rightarrow (u+1-2u-1) dx + (2u+1) du = 0$$
$$-u dx + (2u+1) du = 0$$

$$\frac{-u \, dx}{-u} + \frac{(2u+1) \, du}{-u} = 0 \Rightarrow \int dx - \int \left(2 + \frac{1}{u}\right) du = \int 0$$

($u \neq 0$)

$$x - 2u - \ln|u| = C$$

$$x - 2(x+y) - \ln|x+y| = C \Rightarrow -x - 2y - \ln|x+y| = C$$

or/

$$\frac{dy}{dx} = \frac{\overset{a_1}{2}x + \overset{b_1}{4}y + 2}{\underset{a_2}{4}x + \underset{b_2}{8}y - 3}$$

$$\begin{vmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 8 \end{vmatrix} = 0$$

$$\left. \begin{aligned} 2x + 4y &= u \\ 2 + 4y' &= u' \\ y' &= \frac{u' - 2}{4} \end{aligned} \right\} \Rightarrow$$

$$\frac{u' - 2}{4} = \frac{u + 2}{2u - 3} \Rightarrow \frac{u'}{4} = \frac{u + 2}{2u - 3} + \frac{1}{2}$$

$$\Rightarrow u' = 4 \left(\frac{u + 2}{2u - 3} \right) + 2$$

$$\Rightarrow \frac{du}{dx} = \frac{4u + 8 + 4u - 6}{2u - 3} \Rightarrow \frac{du}{dx} = \frac{8u + 2}{2u - 3}$$

$$\Rightarrow \int \frac{2u - 3}{8u + 2} du = \int dx \Rightarrow \int \left[\frac{1}{4} - \frac{7/2}{8u + 2} \right] du = \int dx \Rightarrow \frac{u}{4} - \frac{7}{2} \cdot \frac{1}{8} \ln(8u + 2) = x + C$$

$$\begin{array}{r|l} 2u-3 & 8u+2 \\ -2u+\frac{1}{2} & \frac{1}{4} \\ \hline & -\frac{7}{2} \end{array}$$

$$\frac{u}{4} - \frac{7}{2} \cdot \frac{1}{8} \ln(8u+2) = x + C \Rightarrow$$

$$\frac{2x+4y}{4} - \frac{7}{16} \ln[8(2x+4y)+2] = x + C \quad \text{G.C.}$$

4.º) Homojen Hale Getirilebilen Diferansiyel Denklemler.

$a_1x+b_1y+c_1$ ve $a_2x+b_2y+c_2$ ifadeleri x ve y 'ye göre Lineer ifadeler olmak üzere

$$(a_1x+b_1y+c_1)dx + (a_2x+b_2y+c_2)dy = 0$$

diferansiyel denkleminde a_1x+b_1y , a_2x+b_2y ifadeleri birbirlerinden lineer bağımsız ise; Tanımlanır

$$\begin{vmatrix} a_1 & b_1 \\ a_2 & b_2 \end{vmatrix} \neq 0 \quad \text{ise dif. denklem homojen hale getirilebilen dif. denklemdir.}$$

Çözüm için h ve k sabitler olmak üzere X ve Y yeni değişkenler ise

$$\left. \begin{array}{l} x = X+h \Rightarrow dx = dX \\ y = Y+k \Rightarrow dy = dY \end{array} \right\} \text{dönüşümleriyle denklem homojen dif. denkleme haline gelir.}$$

$$[a_1(X+h)+b_1(Y+k)+c_1] dX + [a_2(X+h)+b_2(Y+k)+c_2] dY = 0$$

$$[a_1X+b_1Y+a_1h+b_1k+c_1] dX + [a_2X+b_2Y+a_2h+b_2k+c_2] dY = 0$$

• $a_1h+b_1k+c_1$ ve $a_2h+b_2k+c_2$ sayıları aynı anda sıfır olduğunda denklem homojen denklemdir.

$$\left. \begin{array}{l} a_1 h + b_1 k + c_1 = 0 \\ a_2 h + b_2 k + c_2 = 0 \end{array} \right\} \Rightarrow \underbrace{(a_1 X + b_1 Y)}_{P(x,y)} dX + \underbrace{(a_2 X + b_2 Y)}_{Q(x,y)} dY = 0$$

Homojen dif. denk.

- h ve k bu denklemlerden birbirlerine bağımlı olmaksızın hesaplanır

$$P(\lambda X, \lambda Y) = \lambda(a_1 X + b_1 Y) = \lambda P(x, y)$$

$$Q(\lambda X, \lambda Y) = \lambda(a_2 X + b_2 Y) = \lambda Q(x, y)$$

$$\frac{Y}{X} = u \Rightarrow Y = uX \Rightarrow dY = u dX + X du$$

$$(a_1 X + b_1 uX) dX + (a_2 X + b_2 Y)(u dX + X du) = 0$$

$$F(X, Y, C) = 0 \text{ çözüm bulunur.}$$

$$\left. \begin{array}{l} x = X + h \\ y = Y + k \end{array} \right\} \Rightarrow \begin{array}{l} X = x - h \\ Y = y - k \end{array} \Rightarrow F[x - h, y - k, C] = 0 \text{ şeklinde istenilen genel çözüm elde edilir.}$$

05/ $(x+y-3)dx + (-x+y+1)dy = 0$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} = 1 - (-1) = 1 + 1 = 2 \neq 0 \quad \text{Denklemler homojen hale getirilebilen denklemdir.}$$

$$\begin{aligned} x &= X+h \Rightarrow dx = dX \\ y &= Y+k \Rightarrow dy = dY \end{aligned} \left\{ \Rightarrow \begin{aligned} [(X+h)+(Y+k)-3]dX + [-(X+h)+(Y+k)+1]dY &= 0 \\ [X+Y+(h+k-3)]dX + [-X+Y+(-h+k+1)]dY &= 0 \end{aligned} \right.$$

$$\begin{aligned} h+k-3 &= 0 \\ -h+k+1 &= 0 \end{aligned} \left\{ \Rightarrow [X+Y]dX + [-X+Y]dY \quad \text{Homojen dif. denk.}$$

$$\frac{Y}{X} = u \Rightarrow Y = uX \Rightarrow dY = u dX + X du$$

$$\Rightarrow [X+uX]dX + [-X+uX][u dX + X du] = 0$$

$$[X + \cancel{uX} - \cancel{uX} + u^2X]dX + [-X^2 + uX^2]du = 0$$

$$X(1+u^2)dX + X^2(u-1)du = 0$$

$$\frac{\cancel{x}(1+u^2) d\cancel{x} + \cancel{x^2}(u-1) du}{\cancel{x^2}(1+u^2)} = 0 \quad (x \neq 0)$$

$$\int \frac{d\cancel{x}}{\cancel{x}} + \int \frac{u-1}{1+u^2} du = 0 \Rightarrow \ln|\cancel{x}| + \frac{1}{2} \ln(u^2+1) - \arctan u = C$$

$$\ln|\cancel{x}| + \frac{1}{2} \ln\left(\frac{\cancel{y}^2}{\cancel{x}^2} + 1\right) - \arctan\left(\frac{\cancel{y}}{\cancel{x}}\right) = C$$

$$\begin{array}{r} h+k-3=0 \\ -h+k+1=0 \end{array}$$

$$2k-2=0$$

$$k=1 \Rightarrow h=2$$

$$\left. \begin{array}{l} \Rightarrow x = \cancel{x} + 2 \Rightarrow \cancel{x} = x - 2 \\ y = \cancel{y} + 1 \Rightarrow \cancel{y} = y - 1 \end{array} \right\}$$

$$\ln|x-2| + \frac{1}{2} \ln\left(\left(\frac{y-1}{x-2}\right)^2 + 1\right) - \arctan\left(\frac{y-1}{x-2}\right) = C$$

G.G.

05/ $\frac{dy}{dx} = \frac{3x - y + 1}{3y - x + 5}$ dif. denkleminin genel çözümünü bulunuz.

$\begin{matrix} a_1 \leftarrow & \leftarrow b_1 \\ & \swarrow \quad \searrow \\ & b_2 \quad a_2 \end{matrix}$

$$\begin{vmatrix} 3 & -1 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = 9 - 1 = 8 \neq 0 \quad \text{Homojen hale getirilebilen denk.}$$

$$\left. \begin{array}{l} x = X+h \Rightarrow dx = dX \\ y = Y+k \Rightarrow dy = dY \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{dY}{dX} = \frac{3[X+h] - [Y+k] + 1}{3[Y+k] - [X+h] + 5}$$

$$\Rightarrow \frac{dY}{dX} = \frac{3X - Y + (3h - k + 1)}{3Y - X + (3k - h + 5)}$$

$$\left. \begin{array}{l} 3h - k + 1 = 0 \\ 3k - h + 5 = 0 \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{dY}{dX} = \frac{3X - Y}{3Y - X} = \frac{X(3 - \frac{Y}{X})}{X(3\frac{Y}{X} - 1)} = g\left(\frac{Y}{X}\right) \quad \text{Homojen dif. denk.}$$

$$\frac{Y}{X} = u \Rightarrow Y = uX \Rightarrow \frac{dY}{dX} = \frac{du}{dX} \cdot X + u \Rightarrow \frac{du}{dX} \cdot X + u = \frac{3-u}{3u-1}$$

$$\frac{dy}{dx} \cdot x + u = \frac{3-u}{3u-1} \Rightarrow \frac{du}{dx} = \frac{3-u}{3u-1} - u \Rightarrow \frac{du}{dx} = \frac{3-u-3u^2+u}{3u-1}$$

$$\frac{3u-1}{1-u^2} = \frac{A}{1-u} + \frac{B}{1+u}$$

$$A = 1$$

$$B = -2$$

$$3h - k + 1 = 0 / 3$$

$$3k - h + 5 = 0$$

$$9h - 3k + 3 = 0$$

$$3k - h + 5 = 0$$

$$8h + 8 = 0$$

$$h = -1$$

$$k = -2$$

$$\left. \begin{array}{l} x = X + h \Rightarrow X = x - h \Rightarrow X = x + 1 \\ y = Y + k \Rightarrow Y = y - k \Rightarrow Y = y + 2 \end{array} \right\} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{du}{dx} = \frac{3(1-u^2)}{3u-1}$$

$$\Rightarrow \int \frac{3u-1}{1-u^2} du = \int 3 dx$$

$$\Rightarrow \int \left[\frac{1}{1-u} - \frac{2}{1+u} \right] du = 3 \int dx$$

$$\Rightarrow -\ln|1-u| - 2\ln|1+u| = 3X + C$$

$$\Rightarrow -\ln\left|1 - \frac{Y}{X}\right| - 2\ln\left|1 + \frac{Y}{X}\right| = 3X + C$$

$$\boxed{-\ln\left|1 - \frac{y+2}{x+1}\right| - 2\ln\left|1 + \frac{y+2}{x+1}\right| = 3(x+1) + C}$$

G.C.